

POSTANOWIENIE

14 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Grzesiowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska

SSN Ewa Stefańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 14 stycznia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej E.S.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Suwałkach

z 12 marca 2020 r., I Ca 43/20,

w sprawie z wniosku E.S.

z udziałem M.T., M.K., A.K., W.S., M.T.1, H.K., B.S. i B.J.

o zasiedzenie,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Suwałkach do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Krzysztof Grzesiowski

Ewa Stefańska

(G.N.-J.)

UZASADNIENIE

1. Postanowieniem z 30 maja 2019 r. Sąd Rejonowy w Olecku oddalił wniosek E.S. o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie oraz orzekł o kosztach postępowania.

2. Postanowieniem z 12 marca 2020 r. Sąd Okręgowy w Suwałkach oddalił apelację wnioskodawczyni i orzekł o kosztach procesu.

3. Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Rejonowy i zaakceptowanych przez Sąd Okręgowy wynika, że 4 lutego 1969 r. ustanowiono na rzecz rodziców wnioskodawczyni R. i J.K. prawo użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej – działki nr [...]. Z działką tą sąsiaduje działka o nr [...] będąca obecnie własnością M. i M.T. W dniu [...] sierpnia 1989 r. zmarł R.K. W wyniku umownego częściowego działu spadku z 27 listopada 1998 r. wnioskodawczyni E.S. nabyła prawo użytkowania wieczystego działki nr [...] wraz własnością posadowionych na niej budynków. Decyzją z 2 listopada 1999 r. doszło do przekształcenia użytkowania wieczystego działki nr [...] w prawo własności. Aktualnie pomiędzy działkami [...] i [...] znajduje się ogrodzenie wykonane z pręseł metalowych oraz częściowo siatki, niemal w całości na betonowym fundamencie. Przebieg ogrodzenia od zakupu działki przez rodziców wnioskodawczyni nie zmieniał się. Obszar działki nr [...] użytkowany i zajęty przez wnioskodawczynię, a wcześniej jej rodziców wynosi 141 m². Pismem z dnia 18 października 2017 r. burmistrz G. zaprosił wnioskodawczynię i uczestniczkę postępowania na spotkanie celem omówienia przebiegu granicy pomiędzy działkami.

4. Sąd Okręgowy podzielił oceną prawną dokonaną przez Sąd Rejonowy, który uznał, że wniosek o stwierdzenie zasiedzenia nie zasługuje na uwzględnienie. Zdaniem sądów meriti sporna część działki nr [...] od 4 lutego 1969 r. znajdowała się w posiadaniu najpierw rodziców wnioskodawczyni, a następnie wnioskodawczyni i jej męża W.S. Jednakże nie było to posiadanie samoistne. Charakter posiadania spornej części gruntu przez wnioskodawczynię, jej męża, a wcześniej przez jej rodziców, był – zdaniem sądów meriti - określony tytułem prawnym do działki nr [...], tj. prawem użytkowania wieczystego. Dopiero z chwilą wydania prawomocnej decyzji o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntu w prawo własności tj. od dnia 18 listopada 1999 r. wnioskodawczyni i jej mąż uzyskali posiadanie samoistne. Zdaniem Sądu Okręgowego na dzień złożenia wniosku (22 grudnia 2017 r.), jak i na dzień orzekania przez Sąd Rejonowy (30 maja 2019 r.) nie upłynął wymagany do stwierdzenia nabycia własności przez zasiedzenie dwudziestoletni okres posiadania samoistnego w dobrej wierze, ponieważ wcześniej doszło do jego przerwania. W ocenie sądu meriti odpowiedź na wniosek o stwierdzenie zasiedzenia wywiedziona przez uczestników M. i M.T. podjęta przez

nich w tej sprawie obrona przed stwierdzeniem zasiedzenia oraz wcześniejszy wniosek o rozgraniczenie z 2017 r. przerwały bieg zasiedzenia.

5. W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zaskarżyła postanowienie Sądu Okręgowego, wnosząc o jego uchylenie i stwierdzenie zasiedzenia, ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

6. Uczestnik zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie następujących przepisów prawa materialnego:

a) art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 175 k.c. w zw. z art. 172 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 153 k.c. poprzez ich niewłaściwą wykładnię i zastosowanie polegające na błędnym uznaniu, że stanowisko uczestników postępowania złożone w odpowiedzi na wniosek o stwierdzenie zasiedzenia oraz obrona przed stwierdzeniem zasiedzenia wywiedziona podczas tego postępowania skutecznie przerwały bieg zasiedzenia;

b) art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 175 k.c. w zw. z art. 172 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 153 k.c. poprzez ich błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że wniosek o rozgraniczenie skutecznie przerwał bieg zasiedzenia w sytuacji, gdy wniosek ten był jedynie skierowany przeciwko wnioskodawczyni;

c) art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 175 k.c. w zw. z art. 172 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 153 k.c. w zw. z art. 61 § 1 k.p.a. w zw. z art. 30 ust. 1 w zb. z art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że złożony o rozgraniczenie nieruchomości bez formalnego wszczęcia i przeprowadzenia postępowania administracyjnego skutecznie przerywa bieg zasiedzenia.

7. Ponadto uczestnik zarzucił naruszenie następujących przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy:

a) art. 236 § 1 k.p.c. w zw. z art. 232 zd. 2 k.p.c. poprzez brak wydania przez sąd drugiej instancji postanowienia dowodowego w zakresie dopuszczenia dowodu z dokumentu w postaci pisma Burmistrza G. z dnia 31.10.2017 r.;

b) art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez brak wydania przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego

w kontekście istnienia potrzeby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości i braku zagwarantowania prawa obywatela do rozpoznania jego sprawy w postępowaniu co najmniej dwuinstancyjnym;

c) art. 379 pkt 5 k.p.c. poprzez pozbawienie strony możliwości obrony swoich praw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

8. Odnosząc się, w pierwszej kolejności, do zarzutów naruszenia prawa procesowego, należy wskazać, że postępowanie o stwierdzenie zasiedzenia toczy się w trybie nieprocesowym, a zatem powołane w zarzucie dotyczącym naruszenia prawa procesowego przepisy nie mają zastosowania wprost, ale – na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. – są stosowane jedynie „odpowiednio”. Omawiane zarzuty skargi nie obejmują jednak odwołań do tego przepisu, co już tylko z tego powodu je dyskwalifikuje.

9. Zgodnie z art. 243² k.p.c. dokumenty znajdujące się w aktach sprawy lub do nich dołączone stanowią dowody bez wydawania odrębnego postanowienia. W związku z powyższym Sąd Okręgowy nie był obowiązany do wydania postanowienia o dopuszczeniu dowodu z dokumentu w postaci pisma Burmistrza G. z dnia 31.10.2017 r. W przypadku dokumentów jedynie pominięcie dowodu wymaga wydania postanowienia. Przepis ten wszedł w życie 7 listopada 2019 r. i zgodnie z przepisami przejściowymi miał zastosowanie w postępowaniu przed Sądem Okręgowym (art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw). W przyjętym w kodeksie postępowania cywilnego modelu apelacji pełnej (art. 382 k.p.c.) sąd drugiej instancji może dokonać dodatkowych ustaleń faktycznych bądź zmienić ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji. Strona nie może zatem oczekiwać, że podstawa faktyczna, na której rozstrzygnięcie oparł sąd pierwszej instancji, nie ulegnie zmianie, bez względu na to, czy sąd drugiej instancji przeprowadzi własne postępowanie dowodowe. Sąd Okręgowy prawidłowo więc dokonał ustaleń w oparciu o dokument znajdujący się w aktach sprawy, który był dowodem bez konieczności wydawania osobnego postanowienia dowodowego (art.

243² k.p.c.). W związku z powyższym chybione były zarzuty kasacyjne dotyczące naruszenia prawa procesowego.

10. Zasadne natomiast okazały się zarzuty naruszenia prawa materialnego, które dotyczyły przyczyn przerwania biegu terminu zasiedzenia. Zgodnie z art. 175 k.c. do biegu zasiedzenia stosuje się odpowiednio przepisy o biegu przedawnienia roszczeń. Zgodnie zaś z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. bieg przedawnienia przerywa się przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsiębiorcą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Sąd Okręgowy uznał, że taką czynnością jest wniesienie odpowiedzi na wniosek o zasiedzenie, jak i podjęcie aktywnej „obrony” w sprawie o zasiedzenie, co jest sprzeczne z treścią wskazanych przepisów, które wymagają od właściciela podjęcia „akcji zaczepnej” (zob. postanowienie SN z 8 lutego 2023 r., II CSKP 907/22, Legalis). Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną złożenie odpowiedzi na wniosek o zasiedzenie, jak i aktywna „obrona” w sprawie o zasiedzenie nie spełnia przesłanek czynności przedsiębiorczej bezpośrednio w celu dochodzenia prawa własności (jego ustalenia, zaspokojenia lub zabezpieczenia) w rozumieniu art. 175 w zw. z art. 123 § 1 pkt 1 k.c.

11. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest natomiast pogląd, że wniosek o rozgraniczenie może być w określonym przypadku czynnością, o której mowa w art. 123 § 1 pkt 1 w zw. z art. 175 k.c., mimo że nie będzie zmierzać do pozbawienia posiadacza nieruchomości jego posiadania samoistnego, które jest przecież konieczne dla stania się właścicielem wskutek zasiedzenia (zob. postanowienie SN z 7 maja 2009 r. IV CSK 459/08, Legalis). Wniosek o rozgraniczenie nie jest więc zawsze czynnością przerywającą bieg zasiedzenia, a ocena taka zależy od okoliczności konkretnej sprawy. Rację ma skarżący, że Sąd Okręgowy błędnie uznał, że wniosek o rozgraniczenie uczestników z 2017 r. przerwał bieg zasiedzenia. Po pierwsze, wniosek ten nie doprowadził do wszczęcia administracyjnego postępowania o rozgraniczenie nieruchomości, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne, a tylko takie postępowanie może doprowadzić do ustalenia przebiegu granicy i wyjaśnienia

zasięgu prawa własności przygranicznego pasa gruntu (zob. postanowienie SN z 31 stycznia 2013 r., II CSK 262/12, Legalis). Po drugie, wniosek o rozgraniczenie był skierowany jedynie przeciwko wnioskodawczyni. Stąd też nie mógł spowodować przerwania biegu zasiedzenia w stosunku do jej męża, który miał również status posiadacza samoistnego (zob. postanowienie SN z 13 listopada 2020 r. IV CSK 105/19, Legalis). Po trzecie, przeprowadzone przez organ po złożeniu wniosku o rozgraniczenie czynności nie umożliwiły uczestnikom objęcia w posiadanie przygranicznego pasa w graniach przysługującego im prawa własności, ponieważ istniejące ogrodzenie uniemożliwiało im odzyskanie posiadania. Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną powyższe okoliczności wskazują, że w tym przypadku wniosek o rozgraniczenie nie był czynnością, o której mowa w art. 123 § 1 pkt 1 w zw. z art. 175 k.c. i stąd nie mógł przerwać biegu terminu zasiedzenia.

12. W związku z błędną wykładnią pojęcia czynności skutkujących przerwaniem biegu terminu zasiedzenia Sąd Okręgowy niezasadnie przyjął, że nie upłynął wymagany okres posiadania samoistnego w dobrej wierze. Trzeba podkreślić, że termin ten najpóźniej powinien upłynąć na dzień orzekania przez sąd drugiej instancji.

13. Na zakończenie należy wskazać, że nie ma przeszkód do samoistnego posiadania przygranicznego pasa gruntu w sytuacji, gdy działka znajduje się w posiadaniu użytkownika wieczystego. Rację mają sądy meriti, że użytkownik wieczysty nie jest posiadaczem samoistnym gruntu oddanego w użytkowanie wieczyste. Jednakże nie dotyczy to innych gruntów posiadanych przez taką osobę. Tym bardziej, że prawo użytkowania wieczystego, a co za tym idzie posiadanie odpowiadające treści tego prawa nie może dotyczyć gruntów nie stanowiących własności Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego (art. 232 k.c.). Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną użytkownika wieczystego można uznać za posiadacza samoistnego gruntów nie objętych prawem użytkowania wieczystego.

14. Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu

w Suwałkach do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.).

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Krzysztof Grzesiowski

Ewa Stefańska

(M.M.)

r.g.